

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

§. III. De Symbolo Apostolorum. Qvando, & à quibus fuerit institutum.
Quaedam de symboli ratione. Laudes symboli ex Patribus. Quoties, & quo
ritu dicatur. Cur hoc symbolum Romanum nuncupetur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

Deus in secula. Hinc primæ parti duo verba addita sunt ab Ecclesia, pretiosissima scilicet nomina *JESU & MARIE*. Angelus enim cum Mariæ præsentem loqueretur, nomen ejus tacuit, quamvis postea trepidantem, & dubiam confirmaturus familiariter compellârit ex nomine dicens; Ne timeas Maria. Elizabeth etiam nomen *JESUS* proferre non potuit, quod licet ab Angelo pronuntiatum, nondum tamen impositum erat. At Ecclesia utrumque nomen & Matris, & Filii merito expressit, ut dulcissimo matris nomine prolato ad reverentiam, & devotionem excitetur, nomine verò Filii ejusdem matris erga nos benevolentiam conciliemus.

2. Posterior pars his verbis exprimitur: *Sancta Maria Mater Dei ora pro nobis peccatoribus, nunc & in hora mortis nostræ.* Hoc additamentum accepisse creditur magno totius Ecclesiæ gaudio Angelica saluatio in magno Synodo Ephesina, quando beatissima Virgo verè Mater Dei, verè *otri* summo Patrum consensu proclamata, & Nestorius portentosa blasphemiam auctor exautoratus, & damnatus fuit. Hanc salutationem à delirantium Novatorum calumniis vindicant multiplicis doctrinæ vir, & exquisitissimus Doctor Petrus Canisius *l.* Eandem ad Horas Canonicas simul cum oratione Dominica in principio adhiberi usus est non admodum antiquus. Jure communi nunquam statutum fuisse eam dici Martinus Navarrus *m* diligentissimus Canonum indagator affirmat. Ante Breviarium jussu Pii V. Pontificis Optimi Maximi reformatum in solo Breviario Cardinalis S. Crucis legebatur. An quia olim dicebantur horæ Canonicæ de B. Virgine, quæ, cum hodie, saltem extra chorum, omittantur, statutum fuit, ut hac brevi oratione Virginis auxilium singulis horis imploremus. In hac enim labentis sæculi discriminosa peregrinatione continuâ Deiparæ protectione indigemus. Quid autem gratius offerre ei possumus hæc salutatione, à qua præcella ejus dignitas initium duxit: quæ & salutis nostræ, & totius Evangelii auspiciatissimum principium fuit? Nam tunc descendit pluvia in vellus, tunc rorârunt cæli desuper, & montes stillârunt dulcedinem, tunc aperta est terra, ut germinaret Salvatorem.

l. Canis. l. 3. c. 5. de Virg. Deip. m Navar. de orat. cap. 10. n. 62.

s. III.

De Symbolo Apostolorum.

Quando, & à quibus fuerit institutum. Quædam de symboli nomine. Laudes symboli ex Patribus. Quoties, & quo ritu dicatur. Cur hoc symbolum Romanum nuncupetur.

1. **P**ost gloriosam Christi Ascensionem, cum sacer dierum numerus compleretur, Spiritus sanctus largiori munere in Apostolos supervenit, eorumque corda tanto replevit incendio, ut statim per vicos, & plateas Christi gloriam, & divinitatem prædicantes crediti sint ab insana plebe vini fervore æstuarè. Et reverà ebrii erant, non vino, quod apostatata facit sapientes; sed eo quod germinat virgines: eo vino quod lætificat cor, non statum mentis evertit: vino inquam novo, quod vitis mystica fuderat de excelso: vino novo quod utres veteres nec mererentur accipere, nec continere valent. Tunc cæli distillaverunt à facie Dei Sinai, à facie Dei Israel, & pluvia voluntaria segregata est hæreditati Christi. Tunc varæ linguæ ab uno ore ingenti prodigio auditæ sunt, nam ut canit Rusticus Hælpidius: *n*

*Consona diversas fundit narratio linguas,
Barbara quæque suam cognoscit nativocem,
Quam sacer humano profatur spiritus ore.*

Apostoli autem repleti Spiritu sancto Evangelii gratiam in omnem terram diffundere constituerunt, ut omnes gentes, quæ sub cælo sunt, à via perditionis in semitam æternæ vitæ revocarentur. Ipso itaque omnium artifice agente spiritu, qui omnem habet virtutem, omnia prospicit, priusquam ab invicem in varias orbis partes separarentur, communem quandam, & uniformem fidei regulam stabilire curârunt: quæ tanquam tessera falsi Christi discipuli à veris discernerentur. In unum igitur conferentes, quod quisque dictante Deo sentiebat, symbolum composuerunt, quod ab auctoribus vocamus Apostolorum. Sancti enim Apostoli, ait Clemens Romanus *o*, inter se symbolum fidei condide-

n Hælpid. in hist. vet. & novi Testamenti. o Clem. Epist. 1. ad S. Jacob.

diderunt. De hoc Tertullianus *p*; Fidei; inquit, regula una omnino est, sola, immobilis, & irreformabilis; & Hanc Ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christo à Deo suscepit. Et hæc quidem Apostolici symboli origo, & institutio est. Quæ autem sententiæ à singulis Apostolis compositæ sint, inveniet curiosus lector in Annalibus Ecclesiasticis *q*. Cur verò regulæ fidei symboli nomen impostum sit, id paucis exequendum est.

2. Συμβολον à συμβάλλω derivatur, cujus verbi multiplex est significatio. Significat enim confero, contribuo, adjuvo, comparo, utendum do, pactum in eo, stipulor. A Cicerone nota, vel signum vocatur id, quod Græcis est σύμβολον: cumque vox nota, vel signum de variis rebus dicitur, ita & symbolum. Seligam in hanc rem è Grammaticorum dumetis aliquot flosculos. Significat aliquando symbolum, vel symbolus, vel etiam symbola collationem, id scilicet quod in cœnam parandam plures conferunt. S. Dorotheus *r* commemorans quanto ardore dum puer esset studiis litterarum incumberet, nunquam se ab amicis adduci potuisse ait in symbolum lectionis tempore. Terentius *s* symbolum dedit, cœnavit. Et Plautus *t* Symbolarum collatores quærendos dicit apud forum piscarium. Idem *u*, Symbolam dabo, & jubebo ad Sagarinum cœnam coqui. Simile habetur in sacris litteris: *x* Noli esse in conviviis potatorum: nec in commensationibus eorum, qui carnes ad vescendum conferunt, quia vacantes potibus, & dantes symbola confumentur. Hegelander apud Athenæum *y* symbolam ab Argivis nuncupatam ait eam pecuniam, quæ à potantibus conferretur in sumptum convivii. Eodem sensu Phrynicus Tragicus apud eundem; Suave est, inquit, cibum parare absque symbola, id est sine sumptu. Et Chrysippus ibidem *z* recusandam ait a symbolam computationem. Accipitur etiam symbolum pro signo bellico, sive pro tessera, quæ focii ab hostibus, & exploratoribus dignoscuntur. Itemque pro insigniis, & vexillis militaribus, ac pro stemmatibus familiarum. De qua re legendi sunt Fl. Vegetius *a* de re militari. Justus Lipsius *b* in Dialogis de militia Romana, Claudius Minoës

in syntagmate de symbolorum, & stemmatum ratione, Gabriel Palæotus *c* in opere de sacris, & profanis imaginibus, & Joannes Antonius Valtrinus *d* de re militari Romanorum. Solet quoque accipi pro quolibet signo, de quo inter alios convenit. Plautus: *e*

*Ea causa miles hic reliquit symbolam,
Expressam in cera ex annulo suam imaginem,
Ut qui huc afferret ejus similem symbolum,
Cum eo simul me mitteret.*

Joannes Tzetzes in Chiliadibus. *f*

*Quod autem consilio factum est, & magis in bellis,
Velut cum extollentibus galeam in hasta,
Cum hostibus commixtio, & si quid tale,
Symbolum omne voca mihi, dictumque Judæ
Quem oseculabor apprehendite. Ipse est ille.*

Symbola rursus dicuntur notæ arcane cujuspiam mysterii significativæ, ut cum dicimus ciconiam esse symbolum pietatis, leonem fortitudinis. Quo sensu Nicephorus *g* Patriarcha Constantinopolitanus libro de Cherubinibus à Moyse factis dixit; Symbola ea sunt, quæ dissimiliter per ænigmata nos ad ea revocant, quorum sunt symbola. Eodem sensu nos hunc tractatum symbolicum inscripsimus, quia per ea, quæ in divinis Officiis exteriora sunt, ad interiora & spiritualia assurgimus. Theologia item symbolica sub eadem significatione à magno Dionysio Areopagita tum in libro de hoc argumento, qui temporum injuria interit, tum in aliis passim quæ extant operibus doctissime explicatur, quam item tradiderunt alii viri sapientissimi, nimirum Joannes sapiens Cyparistiotus in expositione elementaria eorum, quæ de Deo dicuntur: Clemens Alexandrinus libro quinto Stromatum, Eucherius Lugdunensis in libro formularum spiritualis intelligentiæ; Sanctus Pagninus in Hægoge ad mysticos scripturæ sensus, Nicolaus Caussin in Polyhistore symbolico, Joannes Goropius Becanus, Antonius Ricciardus Brixianus, & alii quos refert Maximilianus Sandæus *h* in sua symbolica Theologia. Sunt item symbola breves quædam sententiæ quidpiam reconditum significantes, quæ à Græcis allegoremata appellantur: cujus generis sunt symbola Pythagorica, de quibus Jamblicus *i* in vita Pythagoræ, & Cy-

p Tertul. de vel. Virg. c. 1. *q* de prescript. c. 21. *q* 37.
q Baron. an. 44. m. 15. *r* seq. *r* Doroib. doct. 10.
s Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. *t* Plaut. Curcul.
act. 4. sc. 1. *u* Idem in Stich. act. 3. f. 1. *x* Prov.
23:20. *y* Athen. in l. 8. in fin. idem l. 6. c. 3. *z* Idem
l. 1. c. 7. *a* Veget. l. 3. c. 5. *b* Lips. lib. 4. dial. 5. *c* 12.

c Palæotus lib. 2. cap. 45. *d* Valtrin. l. 3. c. 9.
e Plaut. in Pseud. act. 1. sc. 1. *f* Tzet. chil. 7. v.
910. *g* Nicephor. c. 1. *h* Sandæus l. 6. tom. 5.
i Jamblic. in l. 1. c.

& Cyrillus Alexandrinus & adversus Julianum. Paulianus in Arcadicis aquam è fontibus non utique magnis, sed numero pluribus ortam symbolam vocat, quod in unum confluat locum. Est tandem symbolum apud Aristotelem etymologia vocabulorum, apud Julium Pollucem parvum numisma, sive tessera nummaria; apud Budæum literæ collybisticæ ad pecuniæ permutationem, apud Suidam augurium, omen, vaticinium, pactum, mensura, sigillum, indicium. Sunt & aliæ minutiores, ac improprie significationes, quibus prætermisissis notandum est Catholicæ fidei confessionem duplici sensu Apostolorum Symbolum nuncupari, tum quia singuli eorum aliquid in unum contulerunt, ut explicat Augustinus *l*: tum quia illa veluti tessera fideles ab infidelibus discernuntur. Ita Maximus Taurinensis initio Homiliæ in traditione symboli: Beati Apostoli mysterium symboli tradiderunt, ut, quia sub uno Christi nomine credentium erat futura diversitas, signaculum symboli inter fideles, perfidosque fecerneret, & alienus à fide, atque hostis appareret Ecclesiæ. Lucas Tudenis *m* ad hanc rem, Symbolum, ait, indicium est, quia indicat cui credere debeamus.

3. Porro sancti Patres præclaris laudum encomiis ipsum symbolum commendant. Augustinus *n* omnibus hæc parte anteposendus; Symbolum, inquit, est breviter complexa regula fidei, ut mentem instruat, nec oneret memoriam: paucis verbis dicatur, unde multum acquiratur. Doctrina symboli virtus est sacramenti, illuminatio animæ, plenitudo credentium: breve est verbum, sed magnum sacramentis totum continens compendio brevitatis. Ex ista fidei confessione, quæ breviter symbolo continetur, & carnaliter cogitata lac est parvulorum, spiritualiter autem considerata cibus est fortium, nascitur spes bona fidelium, cui charitas sancta comitatur. Chrysostomus *o* quovis nectare suavior: Hoc spei pactum, hoc salutis placitum, hoc vitæ symbolum, hanc fidei cautionem mens teneat, conservet memoria: ne Divinitatis pretiosum munus depretiet charta vilis, ne mysterium lucis atrum tenebret atramentum, ne secretum Dei habeat indignus, & profanus auditor. Cyrillus Alexandrinus *p* Attici leporis absolutum exemplar:

k Cyril. lib. 9. *l* Aug. vel alius auctor serm. 115. de Temp. *m* Luc. Tuden. l. 1. adv. Albigen. *n* Aug. ser. 109. *o* 151. de Temp. *o* Euch. ad Laur. c. 114. *p* Chrysol. serm. 59. in fin. *p* Cyril. Alex. Ep. 29. ad Acacium Episc.

Sufficit nobis divina Scriptura, & sanctorum Patrum sobrietas, & symbolum illud fidei, quod ad omnia rectè habenda ritè concinnatum est. Etherius *q* Episcopus Uxamentis: Quicquid foras symbolum est, hæreticorum verba sunt. Optatus Milevitanus *r*: symbolum sigillum est Catholicæ fidei. Paschasius Cardinalis *s*: Apostolica sollicitudo fidem Catholicam in symbolo mirâ brevitate collegit, ac velut ex innumeris aromatibus pretiosum confecit unguentum, cujus odor omnes fines terræ potentia fragrantæ spiritualis implevit, ut in ipso universitatis assensu virtus appareat veritatis. Leo *t* magnus Romanæ Ecclesiæ Antistes: Catholici symboli brevis, & perfecta confessio, quæ duodecim Apostolorum totidem est signata sententiis, tam instructa est munitione cœlesti, ut omnes hæreticorum opiniones solo ipso possint gladio detruncari. Joannes Cassianus *u* vir doctrinâ & pietate summus: Hoc symbolum est verbum brevium quod fecit Dominus, fidem scilicet duplicis testamenti sui in pauca colligens, & sensum omnium scripturarum in brevibus concludens, sua de suis condens, & vim totius legis compendiosissimâ brevitate perficiens. Consulens scilicet in hoc, ut piissimus Pater, vel negligentia quorundam filiorum suorum, vel imperitia: ut non laboraret utique quamvis simplex, & imperita mens capere, quod possit facile etiam memoria contineri. Eusebius Emisenus, seu potius sub ejus nomine Eucherius Lugdunensis *x*: Quomodo si aliquis possessor diffusus, ac locuples migraturus ad aliam regionem quasunque opes habet in aurum, & gemmas redigat, & intra unum sacculum congreget bona sua non cumulo aestimanda, sed pretio, ut facile quocunque vadit suas secum possit ferre divitias concludens in sinu suo thesaurum: ita & Ecclesiarum Magistri studiosissimi salutis nostræ negotiatores in Scripturis sanctis de magnis maxima separaverunt in pagina mentium inscribenda, ut cuilibet cordi quamlibet angusto, quamlibet rustico sine ullius difficultatis impedimento facile insinuari possit veritatis agnitio, ut ad parandum, & tenendum cœlestis sapientiæ vitale carmen, & salubritas invitaret, & brevitatis; ut quodammodo

q Ether. lib. 1. adv. Elipandum. *r* Optat. lib. 2. adv. Parmen. *s* Paschas. in pref. l. de Spiritu sancto. *t* Leo Ep. 3. ad Pulcherium Aug. *u* Cassian. lib. 6. de incarnat. c. 3. *x* Eucher. Hom. 1. de Symbolo.

modo de hoc symboli brevissimo textu Prophe-
ta dixisse videatur, Verbum breviatum faciet
Dominus super terram. Nullus encomiorum
finis erit, si omnia prosequi libeat. Quid est enim
symbolum? Breviarium Christianæ fidei. Jam
quid sublimius, quid laudabilius fide? O fides,
exclamat Ambrosius y thesauris omnibus opu-
lencior, ô vulnerum nostrorum, peccatorumque
medicina præstantior. Hæc est nimirum, teste
Bernardo z quæ velut quoddam æternitatis
exemplar præterita simul & præsentia, & futura
finu quodam vastissimo comprehendit, ut nihil
ei prætereat, nihil pereat, præeat nihil. Deni-
que sine fide impossibile est placere Deo.

y Ambros. lib. 2. de fide cap. 4. z Bern. serm. 6. in
vig. Nat. Domini.

METRUM XXXVIII.

NUmen corusco sidere pulchrius
Non usitatis per liquidum æthere
Vidi triumphans curribus, & vagas
Circumvolantes Aligerum choros
Quis credet? ingens jam nebula globus
Clarique nimbus luminis æra
Perrumpit æthra non sine gaudio.
En jam beatis septa chortibus
Regina celsò venit ab æthere.
Agnosco vultum: nam fidei sacra
Dadum mihi sunt cognita stemmata,
Sanctæque felix religio Crucis.
Quo forma, & oris quanta serenitas
Qualis venustus! Audio jam propè
Vocem loquentis, jam resonat polus,
Favete linguis: nil humili juvat
Cantare plectro, fas mihi grandia
Non dicta præcis carmina vatibus,
Fas & superni sit mihi Numinis
Arcana cunctis gentibus eloqui.
Fas sit canoris versibus ardui
Tentare cæli difficiles vias.
Nec me paventem sancta fides vetet
Incomparanda vim sapientia,
Verique fontem, lucis & igneas
Lustrare sedes, & superum domos.
O grata summis calitibus fides,
Per quam sereni semper iter poli
Cunctis apertum terrigenis pater,
Tu sola nobis das penetrabilia
Semper venerandi noscere Numinis.
Tu sola Trium fallere nescia,
Unumque dicis, quem colimus Deum.
Divinitatis principium Pater,

Auctor bonorum sufficiens sibi,
Immensus, omni principio carens,
Expers fugacis temporis, ac modi,
Dum se beatus, cunctaque perspicit,
Verbum paterna mentis imaginem,
Prolemque gignit persimilem sui.
Sed cum Parentem Filius inspicit,
Amans amantem diligit, atque Amor
Spiratur unus, tertia scilicet
Persona summum perficiens chorum:
Utrique compar Numine simplici.
Post hæc ad extra ter triplici gradu
Rerum creator per sobolem suam
Distincta cæli condidit agmina.
Sed dum supremi de numero chori.
Unus recepta dote superbiens
In conditorem spirituum ferax
Insanientum prælia concitat,
Heu! pulsus amplo corruiß æthere,
Præcepit rebelli cum comitum grege
Damnatus igni carcere in infimo;
Tunc è rubenti pulvere compotem
Mentis creavit progeniem, boni
Summi capace, ni stygiis dolis
Seductus cheu! mox hominum parens
Omnes eadem crimine posteros
Fædasset hosti credulus improbo.
Natis miseris sed miseris Deus
Offensionis debita noxia,
Et dira solvit vincula criminum.
Lignum salutem terrigenis dedit,
Sæpima lignum pernicies fuit.
Nam missus alto de folio Patris
Mortale corpus Filius induit
E ventre pura Virginis editus:
Ferroque fixus supplicium grave
Injuriosa sustinuit crucis,
Ut qua Draconis conciderat dolo
Gentem paterno redderet ætheri.
O ter beatorum calituum choros,
Quos scripta cælo pagina censuit.
Jam vincula mortis, jam stygia seræ
Timenda non sunt castra tyrannidis.
Victor resurgit Christus ab inferis
Infertque fratrum primitias polo,
Venturus inde est, cum sonitus tubæ
Omnes tremendo iudicio offeret.
Sed quo furentis concita spiritu
Mens tendit audax? Desine, desine,
Et magna parvis ne tenues modis.

4. Ambrosius a de quotidiana recitatione
Symboli hæc habet: Symbolum quoque spe-
LIIII cialiter

a Ambros. lib. 3. de Virgim.

cialiter debemus tanquam nostri signaculum cordis antelucanis horis quotidie recensere: quod etiam, cum horremus aliquid, assidue recurrentum est. Quando enim sine militiæ sacramento miles in tentorio, bellator in prælio? Radulphus Tungrensis *b* de eadem re sic scribit: Multorum Episcoporum statutum erat ut clerus, & populus manè, & serò preces & orationes Deo funderent cum Pater noster, & Symbolo. Damasus Papa orthodoxæ fidei Symbolum ad omnes horas divini Officii recitari statuerat, ut refert ex ejus vita Polydorus Virgilius *c*. Timotheus quoque Constantinopolitanus Symbolum fidei, ut narrat in Collectaneis Theodorus Lector *d*, per singulas Synaxes dici curavit, ad reprehensionem videlicet Macedonii Patriarchæ Catholici, ac si ille symbolum hoc non recepisset. Timotheus enim cum esset hæreticus Patriarchalem regniæ urbis sedem ab Anastasio Imperatore obtinuerat pulso in exilium Macedonio. Nunc ter in die dici solet, ante Nocturnos, & Primam, & in fine Completorii. Nocte dicitur, ut per professionem fidei gratias agamus Deo, qui nos eduxit de potestate tenebrarum *e* lucem Evangelii. Eratis enim aliquando tenebræ, ait Apostolus *e*, nunc autem lux in Domino: ut filii lucis ambulate, & nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum. Nocte etiam dicitur, quia fidei cognitio obscura est, & caliginosa: videmus enim per speculum, & in ænigmate, donec fidei succedat beata visio. Ante Primam orto jam sole, & in fine Completorii post ejusdem occasum eadem fidei professio repeti consuevit, ut à fide feliciter incipientes in eadem constanter perseveremus. Notandum verò, quod in hisce Officiis ipsum Symbolum secretò dicitur, quia, ut docet Angelicus Doctor *f*, Symbolum Apostolorum tempore persecutionis editum fuit fide nondum publicatâ, idcirco occultè dicitur quasi contra tenebras errorum præteritorum, & futurorum. Notandum præterea, quod Ecclesia Romana ipsum Symbolum quandoque repetit in precibus Primæ, & completorii: tunc autem partim secreta, partim clara voce recitatur, quia videlicet *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*, Fides cordis, ait Bernardus *g*, sine oris fide aut nulla est, aut parva. Crede ergo, &

confitere: nihilominus confitere, & crede, quia fides ad justitiam, confessio fit ad salutem.

5. Superfluum hic existimo explanationem Symboli adtexere, quæ peti potest à sanctis Patribus, aliisque Scriptoribus. Inter opera Cypriani habetur expositio Rufini dignissima quæ legatur. Symbolum quoque explicant Ambrosius *tractatu in Symbolum Apostolorum*, Leo magnus *Sermone 11. de Passione Domini, & Sermone contra hæresim Eutycheis*: Augustinus *h de fide, & Symbolo, de Symbolo ad Catechumenos, in Enchiridio ad Laurentium, & in multis Sermonibus*: Chrysostomus *tomo 5. Homilia de Symbolo, quam tamen existimo esse auctoris Latini*: Venantius Fortunatus *exegesi in Symbolum*: Chrysologus *Sermone 56. & sequentibus*: Athanasius *Epistola ad Fovinianum*: Maximus Taurinensis *Homilia de expositione symboli*. D. Thomas *Opusculo 16. Dionysius Cartusianus i Opusculo de vita Curatorum*: & ad captum communem Catechismus Romanus. Scripsit etiam in Symbolum Apostolorum doctè & diffusè vir venerabilis Angelus del Paz duobus tomis, quorum primus editus est Romæ, secundus extrat M. S. apud Lucam Radingum. De Symbolo Nicæno, sive Constantinopolitano, quod in Missa cantatur non est hic tractandi locus. De Symbolo Athanasii agendum infra hoc eodem capite. His omnibus antiquius est Symbolum Apostolorum, quod, quia Romana Ecclesia nulla unquam hæreseos labe infecta integrum semper custodivit, ideo à Vigilio & Episcopo Tapsenti Symbolum Romanum nuncupatur. Sanè olim ob hanc causam Symbolum Nicænum nequaquam Romæ cantabatur, cæpitque cantari hortatu Henrici Imperatoris sub Benedicto octavo, idque Berno Augiensis *l* testis oculatus, qui cum Imperatore aderat, scribit. Ita Baronius *m*, qui & addit: Placet ista, sed nobis gratius, si venerandæ antiquitati annorum mille magis delatum fuisset, quam novitati. Finio, illudque suggero Lectori meo, ut meminisse velit fidem sine operibus mortuam esse. Audiamus Bernardum *n*, cœlestis doctrinæ pabulo nos abundè reficiet. Credis in Christum? fac opera Christi, ut vivat fides tua. Fidem tuam dilectio animet; probet actio. Non incurvet terrenum

b Radulph. prop. 74. *c* Polyd. Virg. l. 6. de inv. rerum cap. 2. *d* Theodor. collect. lib. 2. *e* Ephes. 5. 8. *f* D. Thom. 2. 2. q. 1. art. 9. ad 6. *g* Bern. Serm. 3. de S. Andrea.

h Aug. Ser. 109. 123. 131. 192. 194. de temp. *i* Dionys. art. 21. & Vigil. initio l. 4. adv. Eutychem. *l* Berno Aug. c. 2. *m* Baron. an. 1014. *n* Bern. Serm. 24. in Cant.

opus, quem fides cœlestium erigit. Qui te dicit in Christo manere, debes sicut ipse ambulavit, & tu ambulare. Quod si propriam gloriam quæris, florenti invidet, absenti detrahit, reponis lædenti te: hoc Christus non fecit. Confiteris te nosse Deum, factis autem negas. Non rectè planè, sed impiè linguam Christo, animam dedisti Diabolo. Vides quod non faciat hominem rectum fides etiã recta, quæ non operatur ex dilectione. Sed nec opera quamvis recta rectum cor efficere sufficiunt sine fide. Rectas ergo studeamus facere vias nostras, & studia nostra: levemus corda nostra cum manibus ad Deum, ut toti recti inveniamur fidei nostræ rectitudinem rectis actibus comprobantes. Ut enim ait Sanctus Calixtus Papa 6, Non benè vivit, qui non rectè credit.

§. IV.

De Horarum Initio.

Cur à versu Domine labia mea aperies incipiat nocturna synaxis. Quid sit mystice aperiri labia. Completorio cur præmittatur hic versus, Convertite nos Deus salutaris noster. Cor. versio vera que sit. Ira Dei duplex. Usus multiplex hujus versu, Deus in adiutorium meum intendente.

1. Omnes horæ Canonicæ à primo versiculo Psalmi sexagesimi noni, *Deus in adiutorium meum intende*; usu immemorabili incipere solent. Huic in Nocturna synaxi versum *Domine labia mea aperies* ex Psalmo 50. præmittit Ecclesia Romana, postponunt Monachi. In Completorio autem præponitur ferè ab omnibus Ecclesiis Psalmi 84. versiculus *Convertite nos Deus salutaris noster, & averte iram tuam à nobis*. Initio itaque nocturnæ precis labia clausa in Completorio petimus aperiri, Dominum exorantes, ut, qui labia olim Prophetæ calculo mundavit ignito, nostra quoque dignetur purgare, & aperire. Nam cum dicat Scriptura p, *Non est speciosa laus in ore peccatoris*, quis audeat divinas laudes immundis labiis decantare, ni prius obstruata per peccatum oris claustra misericorditer aperiat ille, qui solus potest facere mundum de immundo conceptum semine? Ne-

mo enim potest laudare Deum, nisi Deus aperiat labia, ut ostendit Augustinus q contra duas epistolas Pelagianorum. Alioquin fugillabit nos durissima illa exprobratione, *Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu verò odisti disciplinam, & projecisti sermones meos retrorsum*. Ad rem Chrysostomus s: Peccatum suapte natura linguam astringit, & os obturat. Quam sententiam complens Ambrosius r ait; Cujus ergò labia aperit Deus, hunc peccati absolvit reatu. A vinculis itaque peccatorum absolvi petimus, cum dicimus, *Domine labia mea aperies*. Et quia justus prior accusator est sui, accusamus nos ipsos ante orationem confitentes peccata nostra, quatenus reconciliati per gratiam Dei facilius exaudiri mereamur. De impiis scriptum est, quia dixerunt, *Labia nostra à nobis sunt, quis noster Dominus est?* Et idè oratio illorum erit execrabilis: At labia Sponsæ, labia fidelis animæ dulcia, & purpurea dicuntur esse sicut favius distillans, sicut vitta coccinea x. Cum ipsi Sponso, inquit Gilbertus Abbas y. Sponsa loquitur in loquela dulcioris labii, & lingua altera; Tunc cordis labia verè melle delectationis distillant divinæ: imò non tam distillant, quam fluunt, quoniam hora illa in melleas affectiones tota convertitur. Beata vicissitudo, quando de corde Sponsæ quædam fluente mellis emanant in Dilectum, & ab ipso redundant in Sponsam. Ad locum enim unde exeunt hæc mellis flumina revertuntur, ut iterum fluant. Boni favi in labiis Sponsæ, & Sponsæ eructantes ex hoc in illud, & invicem rorantes amoris dulcedinem. Ille desuper irrorat gratiam, ista deorsum actionem gratiarum. Rursus labia Sponsæ purpurea dicuntur esse sicut vitta coccinea. Per coccinum enim charitas intelligitur, quæ est vinculum perfectionis; sicut autem vitta constringit crines, ne desuant; sic anima Deo dilecta labia sua cohibet, ne verbum malum, & inutile proferens extra se diffundatur. z *Aperitio oris illius inflammatio est, & semper laus Dei in ore ipsius*.

2. Cum autem Oratio cordis sit, non labiorum; miror cur Ecclesia ante orationem labia sibi, non cor postulet aperiri. Sed notandum, quod usus labiorum non tantum ad eloquium, sed etiã ad osculum est: consociant enim se mutuo osculantium labia, animis videlicet ad mutuum

L I I I 2 tuum

q Aug. lib. 2. c. 8. r Psalm. 49. s Chrys. in ps. 50.
t Ambros. ibid. u Psalm. 11. x Cant. 4. 3. 11.
y Gilbert in Cantic. ser. 34. z Eeck, 20. 15.

o Calix. epist. 1. p Eccl. 15. 9.